

Brzezińska, Jadwiga

"Przemysł farmaceutyczny w Polsce w latach 1823-1939", Teodor Kikta, Warszawa 2007 : [recenzja]

Kwartalnik Historii Nauki i Techniki 53/2, 226-228

2008

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Przy opracowaniu tej recenzji korzystałem z uwag Aleksandra Drygasa, za które serdecznie dziękuję.

Jan Majewski
Poznań

Teodor K i k t a : *Przemysł farmaceutyczny w Polsce w latach 1823–1939*. Warszawa 2007, ss. 495, ilustr.

Z wielkim zadowoleniem należy odnotować ukazanie się nowego, rozszerzonego wydania książki Teodora Kikty pt. *Przemysł farmaceutyczny w Polsce (1823–1939)*. Pierwsze wydanie ukazało się 35 lat temu – w 1972 r. i stanowiło materiał pracy doktorskiej, obronionej w Akademii Medycznej w Warszawie pod kierunkiem promotora, prof. Stanisława Konopki. Autor do końca życia (2004 r.) uzupełniał tekst swej książki, ale nie doczekał się drugiego wydania. Tekst zaopatrzonej w odrębne dopiski przekazał przed śmiercią w darze Muzeum Farmacji w Warszawie. Kustosz tego Muzeum, doc. dr hab. Iwona Arabas, zdawała sobie sprawę z ogromnej wartości dzieła Teodora Kikty, które do chwili obecnej stanowi kompendium wiedzy o polskim przemyśle farmaceutycznym do 1939 r. Przygotowanie nowego wydania książki powierzyła Anicie Chodkowskiej. Ta znakomicie wywiązała się ze swego zadania. Z wielką starannością i pilnością odcyfrowała słabo czytelne dopiski i włączyła do tekstów podstawowych. Wymagało to żmudnej i drobiazgowej pracy, ale pozwoliło znacznie rozszerzyć zawartość książki. Zmieniła nieco konstrukcję dzieła, dzięki czemu lepiej prezentuje się jego bogactwo treściowe. Umowy i dokumenty rejentalne zostały włączone do tekstu rozdziału pierwszego. Podstawowe informacje o 980 firmach i fabrykach farmaceutycznych zostały umieszczone jako rozdział drugi.

Nowe wydanie omawianej książki składa się z noty wydawcy, wstępu, czterech rozdziałów, skorowidzu nazwisk i firm, wykazu skrótów i ilustracji, podsumowania w języku angielskim. We wstępie, autorka opracowania Anita Chodkowska przedstawiła sylwetkę Teodora Kikty i swój wkład w przygotowanie nowego wydania. Rozdział pierwszy omawia rozwój przemysłu farmaceutycznego w sposób chronologiczny: 1) W okresie wczesnego kapitalizmu (do 1870 r.), 2) W okresie rozwoju kapitalizmu (do 1918 r.) przy uwzględnieniu sytuacji w 3 zaborach oraz etapu zakładania spółek akcyjnych, 3) W okresie międzywojenny (1918–1939). Rozdział ten został bardzo rozszerzony o późniejsze notatki T. Kikty. Rozdział drugi omawia działalność 980 fabryk chemicznych oraz chemiczno-farmaceutycznych. W trzecim rozdziale zamieszczono 10 obszernych wykazów statystycznych, które ukazują rozwój produkcji fabrycznej. W czwartym rozdzia-

le zamieszczono piśmiennictwo. Podobnie jak w pierwszym wydaniu nie uwzględniono biogramów ludzi związanych z przemysłem. Podano tylko bibliografię niektórych publikacji T. Kikty, poświęconych tym zagadnieniom.

Na szczególne podkreślenie zasługuje wielka skrupulatność Anity Chodkowskiej w przygotowaniu materiałów do druku. Starła się ona nie uronić nic ze spuścizny Teodora Kikty, ale rzetelnie usystematyzować i uzupełnić o nowe informacje. Wzbogaciła też książkę o liczne ilustracje, dokumentujące działalność opisywanych firm i osób, które zaczerpnęła z dawnych czasopism i zasobów Muzeum Farmacji w Warszawie. W sumie powstała bardzo cenna monografia.

Otwierając tę książkę trzeba się zapoznać choć pokrótce z biografią Teodora Kikty, by zrozumieć co zmobilizowało go do mrówczej i wyteżonej pracy badawczej nad dziejami przemysłu farmaceutycznego w Polsce. Teodor Kikta (1912–2004) urodził się w Uniatyczach na Ukrainie. Studia farmaceutyczne ukończył w Poznaniu, uzyskując dyplom mgr farmacji w 1937 r. Do r. 1944 pracował w aptekach południowej Polski, a po służbie w wojsku od 1953 r. w Centrali Centrofarm. Najbardziej znaczącym etapem jego działalności zawodowej trwającym aż do przejścia na emeryturę, była praca w Tarchomińskich Zakładach Farmaceutycznych jako dyrektor ds. promocji wytwórczości. Praca ta wymagała od niego nie tylko wielkiej operatywności i kontaktów handlowych, ale także sięgnięcie do tradycji fabryki w Tarchominie. Tak narodziła się u Teodora Kikty pasja – zainteresowanie naukowymi dziejami przemysłu farmaceutycznego w Polsce. Prof. Stanisław Konopka, który zasłynął ze swej rozległej bibliografii historycznej, powiedział swemu doktorantowi: „Zbieraj wszystko, co znajdziesz o przemyśle farmaceutycznym i chemicznym. Kiedyś twoje nazwisko stanie się synonimem szerokiej wiedzy o dziejach przemysłu farmaceutycznego w Polsce.”

Wzorując się na pracowitości swojego promotora i jego wskazówkach Teodor Kikta przygotował obszerną dysertację naukową, która po raz pierwszy obejmowała zagadnienia przemysłu farmaceutycznego w Polsce. Była to więc praca pionierska, a zgromadzony materiał faktograficzny – olbrzymi. Ze względu na dużą objętość swego dzieła, Teodor Kikta opuścił w wersji książkowej część autobiograficzną ludzi związanych z przemysłem farmaceutycznym w Polsce. Część zgromadzonego materiału wykorzystał w oddzielnych publikacjach.

Podstawowe dzieło Teodora Kikty przyniosło sławę autorowi i mobilizowało go do pogłębiania tematu i uzupełniania o nowe źródłowe przyczynki. Przejście na emeryturę pozwoliło na długie ślęczenie w archiwach i bibliotekach. T. Kikta nie udzielał się towarzysko, ponieważ nad jego życiem kładł się cień tragicznie zmarłej małej córeczki. Dopiero druga żona, Celina, skromna i wyrozumiała, stała się oparciem dla jego dalszego życia i twórczości naukowej.

Pierwsza recenzja dzieła Teodora Kikty ukazała się w „Farmacji Polskiej” w 1975 r. (nr 3 s. 258–259) i była mojego autorstwa. Później dowiedziałam się od

T. Kikty, że planował druk nowego wydania, rozszerzonego o wyniki dalszych badań. Nie było mu dane doczekać realizacji tego zamierzenia.

To ogromnej wartości dzieło mogło ukazać się w 2007 r. dzięki finansowemu wsparciu Polskiej Izby Przemysłu Farmaceutycznego i Wyrobów Medycznych Polfarmed oraz zaangażowaniu dyrektora Adama Rudzkiego i prezesa Rady Izby Władysława Karasia. Napisali oni w „słowie od wydawcy”, że doskonale rozumieją celowość i potrzebę ukazania się tego dzieła. Obok zadań statutowych starają się promować tradycje przemysłu farmaceutycznego na ziemiach polskich, który współcześnie reprezentują.

Należy wyrazić wdzięczność dla młodszej pracy Anity Chodkowskiej i innych osób zaangażowanych w wydanie książki. Dzięki nim i wydawcom otrzymaliśmy obecnie piękne dzieło, dokumentujące ważny obszar dziejów naszego przemysłu farmaceutycznego i chemicznego.

Jadwiga Brzezińska
Kołobrzeg

J. P a c h e c k a , P. T o m a s z e w s k i , G. K u b i a k - T o m a s z e w s k a : *Stanisław Biniński – twórca oryginalnych polskich leków*. Warszawa 2006 Wydział Farmaceutyczny Akademii Medycznej w Warszawie, Instytut Farmaceutyczny w Warszawie, s. 120, ilustr.

Prof. Stanisław Biniński zajmuje w dorobku polskiej farmacji wybitne miejsce. Był genialnie uzdolnionym twórcą szeregu środków leczniczych. Szczególną sławę przyniosły mu 2 leki, których nazwy pochodzą od jego nazwiska: BINAZIN – stosowany w leczeniu nadciśnienia (BIPRESSIN – to połączenie Binazin z rezerpiną) oraz BICORDIN – lek rozszerzający naczynia wieńcowe. Preparaty te weszły do arsenału leków na rynku światowym. Patent na produkcję Binazin zakupiła od Polfy Japonia. Lek ten wszedł do japońskiej farmakopei i był produkowany w Japonii.

Prof. Biniński uzyskał 5 patentów autorskich na swoje wynalazki, a 31 innych rozwiązań technologicznych przekazał polskiemu przemysłowi farmaceutycznemu. Pasją życiową prof. S. Binińskiego była praca w laboratorium nad syntezą i izolowaniem środków leczniczych.

Stanisław Biniński urodził się 29 listopada 1907 r. w Sławnie k. Gniezna, zmarł 3 maja 1999 r. w Warszawie i pochowany został na Powązkach. Ukończył wydział farmaceutyczny, chemiczny i medycynę.

W okresie okupacji był wykładowcą na tajnym wydziale farmaceutycznym w Warszawie. W latach 1945–1947 kierował Katedrą Technologii Chemicznej Środków Leczniczych w Poznaniu. Następnie przeniósł się do Warszawy i tam